

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри туристичної
інфраструктури та готельно-ресторанного господарства
факультету туризму та міжнародних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Кіш Галини Вікторівни на дисертаційну
роботу Чиняк Віталії Віталіївни на тему:
«Особливості функціонування та перспективи розвитку сектору
гостинності в регіоні»,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки» за спеціальністю 051 «Економіка»**

2 лютого 2024 року

Актуальність теми дисертаційного дослідження. На фоні глобальних тенденцій інтенсивного розвитку секторів гостинності та туризму в останнє десятиліття практично в усіх державах світу, економічна частка даної сфери постійно зростає - майже третина всієї торгівлі послугами припадає на неї. Проте криза, пов'язана із розповсюдженням хвороби COVID-19 серйозно вплинула на міжнародні туристичні прибуття, які після років стабільного щорічного зростання зазнали приголомшливого падіння. На разі, світові тенденції сектору гостинності, на відміну від України, демонструють надзвичайно позитивний підйом. Зазначене дає підстави стверджувати, що у випадку України, через сформовані специфічні, несприятливі умови діяльності, дослідження особливостей функціонування та перспектив подальшого розвитку секторів гостинності на регіональному рівні є необхідністю для подальшого розуміння та впровадження реконструкційних заходів політико-економічного спрямування. Вище зазначене обґрунтовує актуальність обраного авторкою напрямку наукових досліджень, їх вагоме як теоретичне, так і практичне значення.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Представлена наукова робота є фрагментом кафедральних науково-дослідних тем таких кафедр ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

- 1) економіки та підприємництва - «Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0119U101945) (термін виконання з січня 2019 року по грудень 2023 року);
- 2) фізичної географії та раціонального природокористування - «Раціональне природокористування та моніторинг природно-техногенного середовища Закарпаття» (номер державної реєстрації 0115U007033) (термін виконання з січня 2016 року по грудень 2020 року); «Комплексні фізико-географічні та суспільні дослідження території Закарпатської області в контексті раціонального природокористування» (номер державної реєстрації 0121U110183) (термін виконання з січня 2021 року по грудень 2025 року).

Роль авторки при виконанні даних тематик полягає у обґрунтуванні доцільності вибору стратегічних напрямків розвитку сектору гостинності в регіоні на основі проведених економічних аналізів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертації Чиняк Віталії Віталіївни є достовірними та аргументованими, що забезпечується достатньою кількістю аналітичного матеріалу.

Дисертаційна робота має класичну структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження викладено на 312 сторінках, основний зміст роботи становить 230 сторінок. Дисертаційна робота містить 23 таблиці, 74 рисунки, 260 найменувань переліку джерел та 5 додатків.

При проведенні дослідження авторкою застосовано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема, таких як: *систематизація та узагальнення* – для визначення основного наукового напрямку дисертації, її змісту та сутності, аналізу літературних джерел; *порівняльного аналізу* - для визначення дефініцій понять «індустрія гостинності», «туризм», «криза» тощо та для окреслення результатів, які були отримані в результаті застосування інших наукових методів; *компонентно-структурного групування* параметрів сфери гостинності; *структурно-логічного аналізу, аналогій та екстраполяцій* застосовано при характеристиці рівня розвитку секторів гостинності регіонів світу та огляді стану сектору гостинності Закарпатської області у докризовий період; *статистичного аналізу* даних із використанням програмного забезпечення *Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)* для кластеризації готельних закладів за основними параметрами діяльності; *порівняльні методики та спостереження* - під час обґрунтування критичних якісних та кількісних відмінностей у структурі сформованих кластерів сектору гостинності; *дедукції та індукції* - при теоретичних наповненнях кластерних формувань, тобто характеристики розповсюджувалися від конкретного елемента – підприємства до загального – кластера, і навпаки; *спеціальні економічні аналізи та моделі*: 5 сил Портера, SWOT, PESTEL, SPACE, матриця Boston Consulting Group мали місце при визначенні стратегічних напрямків розвитку сектору гостинності регіону; *спеціальні соціологічні методи*: анкетне опитування та інтерв'ю, які застосовувалися для формування інформаційно-статистичної бази дослідження; *графічні та картографічні методи* - для візуалізації отриманих результатів дослідження; *методи аналізу та синтезу* – для пізнання об'єкту та предмету дисертаційного дослідження (всі розділи).

Загалом, інформаційну основу дисертаційного дослідження складають наукові доробки українських та зарубіжних вчених, статті та матеріали періодичних видань України та світу, статистичні збірники та звіти Державної служби статистики України, Інтернет-джерела, інформативна звітність окремих

підприємств Закарпатської області, результати власних збору статистичних даних та досліджень авторки.

Вищенаведене свідчить, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Чиняк Віталії Віталіївни, є обґрунтованими, достовірними та підтвердженими як теоретичними положеннями, так й значним обсягом фактичного матеріалу.

Оцінка змісту дисертаційної роботи та її відповідність вставленим вимогам. Дисертаційна робота має класичну структурну схему та складається зі вступу, анотацій українською та англійською мовами, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків.

У першому розділі роботи *«Теоретико-методологічні засади та передумови утворення сектору гостинності»* узагальнено походження понятійно-термінологічного апарату дослідження та теоретичне обґрунтування передумов формування кластерів сектору гостинності (с. 33-52), запропоновано методи та методологічні підходи до класифікації систем кластеризації та оцінки функціонування й перспектив розвитку сектору гостинності в Закарпатській області (с. 53-78), а також розглянуто кейси міжнародного досвіду розвитку сектору гостинності та можливості його застосування для України (с. 79-103).

У другому розділі *«Характеристика стану сектору гостинності та його організаційних пристосувань до наслідків пандемії»* визначено загальні риси сектору гостинності в Закарпатській області у допандемічний період в розрізі діяльності туристичних організацій (с. 107-128), обґрунтовано провідні тенденції у функціонуванні готельних підприємств Закарпатської області в умовах пандемії (с. 129-151), проведено кластеризацію готельних підприємств Закарпатської області за основними економічними показниками сектору гостинності на основі бази даних, отриманої авторкою методом проведення анкетування (с. 152-186).

У третьому розділі «*Перспективи розвитку сектору гостинності Закарпатської області*» представлена просторова кластеризація території області за розподілом підприємств сектору гостинності (с. 193-211), обґрунтована доцільність стратегічних напрямків розвитку сектору гостинності в регіоні (с. 212-227), запропоновано заходи, які підтримуватимуть формування сприятливого середовища розвитку сектору гостинності в Закарпатській області у повоєнний період (с. 228-239).

За результатами проведеного дослідження зроблено змістовні та логічні висновки. Дисертація є завершеною та самостійною науковою працею, мету та завдання якого досягнуто.

Наукова новизна результатів та їх наукова достовірність. Наукова новизна представлених у дисертаційній роботі результатів визначається темою дослідження, її теоретичним та практичним значенням та полягає у системному дослідженні науково-теоретичних та практичних положень, розробленні прикладних, методичних рекомендацій щодо функціонування сектору гостинності регіону в умовах сучасних викликів.

Вперше:

- запропоновано інтегровані підходи до вибору адаптаційних стратегій розвитку сектору гостинності, які сформовані на основі системної обробки комплексу показників з авторського масиву емпіричних даних, охоплюючи (1) кластеризацію поелементних диференційованих характеристик готельних підприємств, (2) аналіз показників їх діяльності, зокрема, ефективності факторів пристосувань та (3) зв'язок особливостей функціонування сектору гостинності регіону у некризових та глобальних пандемічних умовах;

Удосконалено:

- підхід до формування перспективних напрямків розвитку сектору гостинності регіону із застосуванням набору економічних моделей та аналізів, який, на відміну від попередніх досліджень, сформований з метою висвітлення

діяльності готельних підприємств регіону у докризовий та пандемічний періоди;

- підходи та економічні принципи формування дієвого середовища розвитку сектору гостинності регіону, зокрема з потенційним урахуванням умов повоєнного періоду, які об'єктивно у попередніх дослідженнях не бралися до уваги;

Набуло подальшого розвитку:

- картографічна візуалізація кластеризації готелів регіону, яка, на відміну від попередніх досліджень, охопила нові критерії, зокрема, різницю в інтенсивності туристичних потоків, відмінності у фінансових надходженнях, відносну та об'ємну стійкість підприємств тощо, і дозволила просторово оцінити рівні пристосувань закладів сектору гостинності до діяльності в несприятливих економічних умовах;

- систематизація позитивного міжнародного досвіду діяльності сектору гостинності найбільших туристичних регіонів світу, який раніше був представлений окремими підходами.

Теоретична та практична значимість і впровадження результатів дослідження. Отримані у дисертаційному дослідженні результати дозволяють зрозуміти специфічні особливості функціонування сектору гостинності регіону в період кризових економічних обставин, спричинених глобальною пандемією, на їх базі сформовано основні напрямки та методичні рекомендації для подальшого розвитку сфери на етапі повоєнного розвитку.

Запропоновано нові теоретико-методологічні вивчення особливостей функціонування, майбутніх перспектив розвитку та інтеграції сектору гостинності Закарпатської області на локальному, державному та глобальному рівнях в умовах критичних зламів та трансформаційних процесів. Окреслено теоретичні засади та передумови формування кластерних групувань сектору гостинності за варіативними показниками економічними діяльності.

Прикладні рекомендаційні положення дисертації використано у роботі Відділу економічного розвитку, міжнародних відносин, інвестицій та туризму Перечинської міської ради (довідка № 886/07-13 від 24.11.2023 р., Додаток Г), Ужгородської філії Закарпатського обласного центру зайнятості (довідка № 41 від 18.12.2023 р., Додаток Г), Холмківської сільської ради Ужгородського району (довідка № 1571/02-23 від 18.12.2023 р., Додаток Г).

Результати дисертаційного дослідження імплементовано в навчальний процес ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та застосовуються при викладанні ряду навчальних компонентів (довідка № 13 від 24.11.2023, Додаток Г).

Повнота викладу наукових досліджень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Отримані в ході дисертаційного дослідження матеріали повністю висвітлені авторкою в ряді наукових праць. Основні наукові результати дисертаційної роботи викладено у 30 наукових працях, загальним обсягом 3,43 друк. арк., з яких: 5 статей – у наукових фахових виданнях України, внесених до реєстру міжнародних наукометричних баз (2,41 друк. арк.), 2 статті у наукових виданнях України та Латвії, що додатково відображають результати дослідження (1,02 друк. арк.) та 23 праці апробаційного характеру (матеріали міжнародних та всеукраїнських конференцій).

Дані про відсутність запозичень та порушень академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів та перевірки дисертаційної роботи на подібність тексту програмним засобом «Unichesk» визначено високий ступінь оригінальності роботи – 91,6%. Порушень авторкою правил академічної доброчесності не виявлено. Наукове дослідження Чиняк Віталії Віталіївни є завершеним, цілісним, обґрунтованим та самостійним.

Дискусійні положення та зауваження. Наголошуючи на загальній позитивній оцінці, вважаємо за доцільне висловити зауваження та положення дискусійного характеру.

1. Авторкою окреслено деталі функціонування малих та середніх готельних підприємств Закарпатської області в кризових та нормальних умовах, які розглянуті через призму ряду багатокomпонентних економічних показників (с. 132-140). Не зважаючи на те, що більшість закладів готельного господарства області відносять до малих та середніх підприємств, авторці доцільно було б також розглянути інформаційну базу щодо функціонування великих готельних закладів регіону. Також варто було розширити діапазон досліджуваних термінів діяльності туристичних підприємств з 2019-2020 рр. до, як мінімум, трьох річного періоду (с.120-122)

2. Доцільним вважається окреслення аспекту кадрового забезпечення та посилення ролі людського капіталу, як одного з вагомих факторів у подальшому розвитку та популяризації секторів туризму та гостинності Закарпатської області (с. 145-149). Окрім того, ймовірним є обґрунтування можливостей державного інвестування локального та регіонального рівнів у розвиток людського капіталу.

3. У дисертаційній роботі наявні незначні стилістичні та граматичні неточності, а також достатньо громіздкі мовні конструкції, які погіршують загальне сприйняття тексту.

Незалежно від зазначених дискусійних положень, результати дисертаційного дослідження мають теоретичну та практичну значущість, висловлені зауваження носять дискусійний характер, не зменшують загальну наукову новизну і не впливають та позитивну оцінку дисертації.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація «Особливості функціонування та перспективи розвитку сектору гостинності в регіоні» відповідає спеціальності 051 «Економіка», за формою і

змістом відповідає вимогам викладеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44. Робота оформлена відповідно до вимог Наказу Міністерства освіти та науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року №40 (зі змінами та доповненнями). Авторка дисертації «Особливості функціонування та перспективи розвитку сектору гостинності в регіоні» Чиняк Віталія Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичної інфраструктури
та готельно-ресторанного господарства
факультету туризму та міжнародних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

Кіш
Галина
Вікторівна

Автор цифрового
підпису Кіш
Галина Вікторівна
Дата: 2024.02.02
09:21:06 +02'00'

Галина КІШ

Підпис Галини КІШ засвідчую:

Вчений секретар

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидат технічних наук, доцент

Олена МЕЛЬНИК